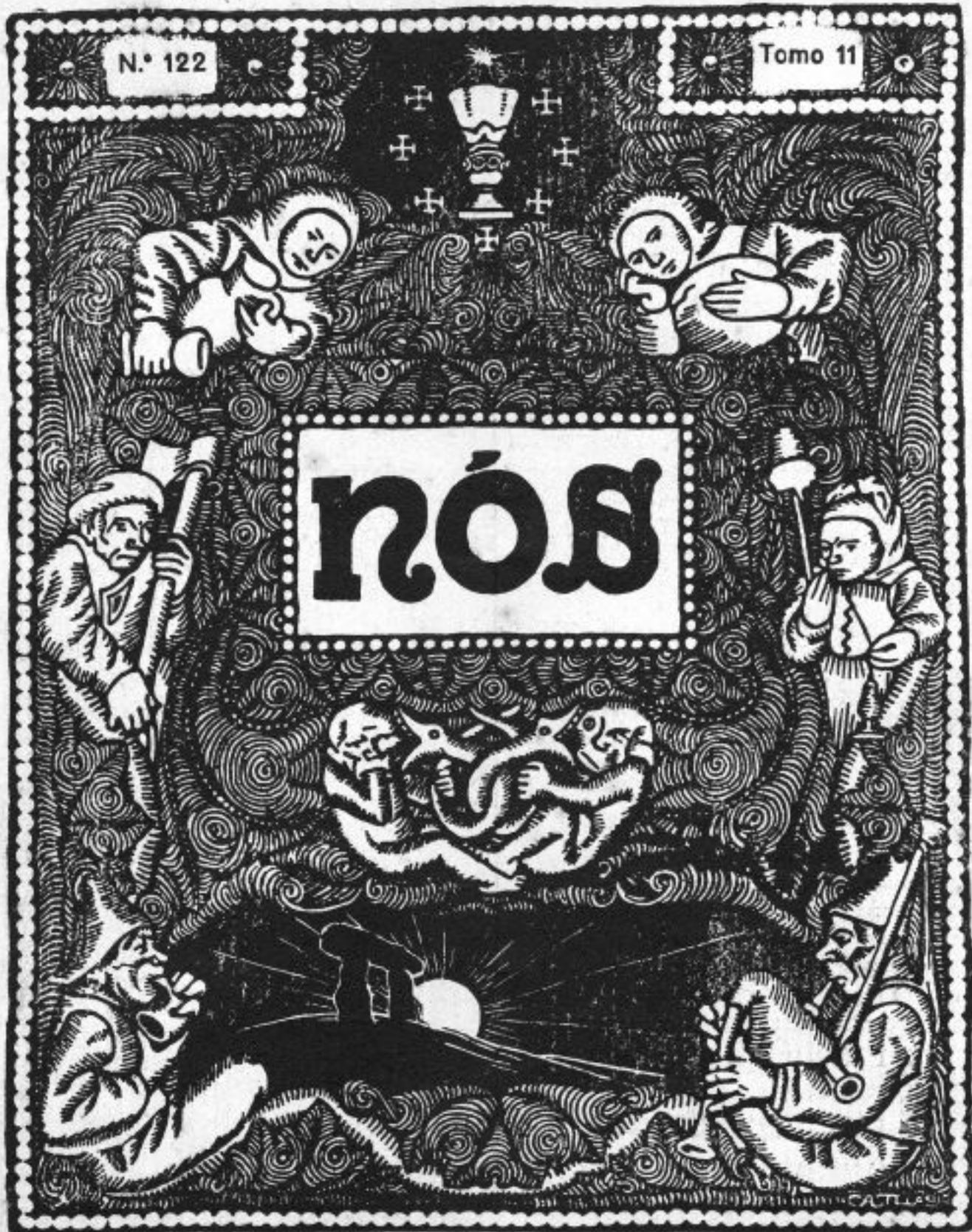

N.º 122

Tomo 11

nós

CATLÁN

BOLETÍN MENSUAL
da
CULTURA GALEGA

Direitor Literario
Vicente Risco

Direitor Artístico
Alfonso R. Castelao

Administrador
ANXEL CASAL

DIRECCIÓN E REDAUCIÓN:

Sto. Domingo, 47—OURENSE

ADEMINISTRACIÓN:

SANTIAGO

ABONAMENTO

Doce números, na Península 6'00 pesetas.
Fora da Península 8'00 "
Número solto 0'70 "

NOTA

Este boletín non publicará máis orixinais qu'os que foran directamente solicitados pol-a Dirección. Tampouco se fai solidario das ideas n-elas emitidos, a non ser dos que por non iren rubrados, enténdense que son da Redacción.

Os pagos son adiantados e os gastos de xiro de conta dos suscritores

SUMARIO

ÉGLOGA, por AUGUSTO MARÍA CASAS.
PAPELETAS PRA UNHA EMIGRAZÓN Á BEIRA DA NOITE, por XOHAN LUÍS RAMOS.
SABEL, por ALVARO DAS CASAS.
MITTELEUROPA, por VICENTE RISCO.
GRABADO EN MADEIRA, por MASIDE
ARQUIVO FILOLÓXICO I ETNOGRÁFICO DE GALIZA
OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS.

IMPRESA "NÓS"

Facturas - Estados - Libros - Revistas
e toda crás de traballos tipográficos

Trasmitanos os seus encárregos

Rúa do Vilar, 15

SANTIAGO

Vicente Risco

Abogado

Sanlo Domingo, 47-2.º

Ourense

BOLETIN MENSUAL DA CULTURA GALEGA

Ano XVI ★ Ourense 15 de Febreiro de 1934 ★ Núm. 122

É G L O G A

Por AUGUSTO MARÍA CASAS

Cántico ao pór-do-sol
ise lene tremer dos lenes bñmios,
que en lixeiro perfil desdibuxado
imaxina un arume qu'ha ser río.

No redondel do ceo o sol inventa
un abril de tan verde xa esquecido.
Canta o ar n'unha ponla de silenzo.
Eu canto n'isa voz que pode ser muño.

Dafnis e Cloe bulen pol-as beiras
a surrir en relanzos de agarimo,
e pintan no tecer das somas eidos
para deitar o corazón ferido.

O ar esvara pol-o van das follas
e vai pechando a lús pol-os camiños.
Afiada coor pol-a paisaxe
proe os acios dos lobios infinidos.

Xa ven o boi, solene,
tanxido pol-o imán d'eidos esguños,
co-a mágoa da saudade madurando
a ribeira a fuxir dos ollos nñdios.

Unha fonte sin voz a namorarme.
Morte viva me pula. Estou vencido
pol-a arela de ser na ponla nova
o celme ausente do valeiro esprito.

PAPELETAS PRA UNHA EMI- GRAZON A BEIRA DA NOITE

POR XOHÁN LUIS RAMOS

I.—Os homes levaban ao lombo carneiros. O neno loiro era o que levaba o balóco de anguía i-a buxola do capitán louco. A nena ia crabando alfiletes nas cousas. Nas mazás un alfilete longo, dous roxos e verdes nos regatos pra abraiar as armenteiras que fuxen das cobras. Cantaba cousas cursis. As pegas tiñan gracia de raíñas tolas. I-ela tiña pel de pavía e por riba dunha cella a vea azul que lle fixera durmida o alfilete namorado. Andaba con indiscreicións escolliadas de primadeira.

O vento atopara unha veleta i-escuma nas barbas dos homes e nas das xenas. Ian queixosos de que o vento do mar emboutase as roitas. E faguía tres días que non viñera a noite porque escaparan co-ela os homes das illas pra faguer veleiros.

N'aquela hora a terra chá tiña cuarenta e sete veces mais sono que a ribeira.

II.—Chegaron ao mar. O mar xa tiña ribeiras e gueivotas inmóviles agardando. Había ademais unha esaititude antiga. O mar acabara de chegar. Moitos espellos suicidas afogados no fondo. Multiplicando peixes \times espellos dá fondos. E tamen viñan nas ondas os carneiros, as cousas perdidas no camiño, as mazás, o alfilete i-unha carta dun peixe namorado.

O vello andaba a arranxar as cousas. Na sua barba hai perfíles inxenuos que ollan con inquietude. Logo abriuse unha porta i-entraron os pais cegos traguendo ao ne-

ño loiro afogado. O neno traguía nas máns duas rás novas i-unha ramíña branca de loureiro.

Agora todos teñen mans de emigrados. O derradeiro día é longo e informe.

A nena está cantando as cancións do retrato e do sol i os homes tensan as cordas. A serán está toda dentro da paisaxe.

III.—É xa moito traballo. Agora descansan. Cantos problemas no fume das pipas. Adiviñanzas. Hai xeitos que queren ser resoluzóns. A baraxa vai ficando morta na herba. Invitaron tres ases.

Ou abrindo as fiestras. Hai cousas de cando as fiestras están pechadas. Afora pasan cousas iñoradas i-eternas. Hai esaititudes renovadas.

A clave está nas fiestras. Mares correxidos por abrírense a tempo as fiestras. A paisaxe naceu do xogo das fiestras i-os espellos cando elas se abriron i-eles ollaron pra fora.

É a hora dos movementos réitificados cando as cousas sumaríñas aboian i-as élices atopan fondos. A hora dos meridianos incertos. Do nacemento do verde nocturno.

Os homes van cansos. I-é o intre das moitas pontes nos ríos cando están mais lonxe do esteiro.

XXIX.—Os homes van cansos de todo e de falar as mesmas cousas pero a rapaza i-o neno choutan collidos das mans arredor dun espello que ela sacon do peito. Todos

ollaban pra o espello que tiña pintado un nome i-unha data. Ningún d'eles sabía lér pero lembraban o ano. Ademais que aixiña íanse ver bailando no espello os xionllos i-os muslos da rapaza que todos creían verdes. Agora xa se vía unha laranxa. Logo pasaron moitas pombas e tras d'elas un reló, unha fita rosa i-unha ollada longa e circia. Dempois empezou a cantar a canción da serán, do alcipreste, e dos pais cegos. Os homes tiñan o medo do silencio i-o medo de falárense.

Anda ao redor un rosario de testas de godallo. Cinza nos ollos e por baixo lume do monte. Os cornos teñen un son ronco de pedras fendidas.

Un espello mais branco que un morto. E dempois de ficar todo calado. Ollande. Os muslos nascen na beira mesma do espello n'un ár de cousa quente. Unha danza sutil e densa. Ao comenzo todos pensaron que foran dous regatos vivos que lle baixaran da fronte. Reiron longo i-estrano como unha breixa. Logo decatáronse ben. O espello madurando. Colléronse das mans. As campañas soaban nos ocos do río. Todos bailaban.

Até que no espello caiu morta unha pomba. E foi no intre mesmo de perdeuse o mar e no nacimiento d-unha lus inicial porque o silencio verde da gándara convertiuse en noite.

S A B E L

POF ALVARO DAS CASAS

SABEL
LADY KILRUSH
VIZCONDESA DE LÁNCARA
MARQUÉS DE LAIÑO
CAPITÁN D. XOSÉ DE LEIS
BASTIÁN
LOIS

LADY

A final irmáns de raza: a mesma saudade,
as mesmas tristuras, esta mesma ledicia de
sentirse en bágoas.

VIZCONDESA

Que fondamente sinte as nosas cousas,
miña Lady.

CAPITÁN

Lady Kilrush sintese entre nós como na
sua illa de ensono.

SABEL

Con certeza que non pensa voltar alá.

LADY

Que fermosa canción.

LADY

VIZCONDESA

Son os estudantes; cantan un alalá de
Ourense, un alalá montesío, de terras outas.

Voltarei, mais non agora. Ben quixera es-
tar xa no meu castelo de Galway, mais xu-
réime ficar eiquí hastra que vostedes, meus
amigos, fagan a revolta. E ollen que o tem-
po vai correndo: son horas de que Galiza
amostre ao mundo a sua vountade de liber-
dá. Nós os irlandeses, temos de sere pra os
galegos un eisempro. Ben saben como no
meu país as xentes están a morrer de fame
e con todo a doitriña de O' Conell mantense
co mesmo fogo que fai trece anos.

MARQUÉS

Escoiten, miñas seoras.

*Ouvese de lonxe o deixo saudoso e
malencónico do alalá de Lobeira.*

CAPITAN (nos ouvidos da Lady)

A par dunha muller como vostede, Lady, xúlgome home pra loitar contra todol-os diaños do inferno.

LADY

Capitán...

CAPITAN

Non sei faguer cumprimentos nin adeprendín a mentir namoros.

VIZCONDESA (receosa do ton desta conversa)

Entón, Don Xosé, temos festa o vintecatro como se anunciou?

CAPITAN

Certamente. Pol-a miña parte téñolles dito...

Vai faguer conversa con Sabel, sua muller, e a Vizcondesa. Lady e o marqués continúan a sua partida.

LADY

Non conten co Capitán.

MARQUES

Pois precisámolo.

LADY

Endexamais se porá contra o goberno.

MARQUES

O resto dos oficiaes do reximento aínda o poden decidir. Lousada prometeume...

LADY

Non soñe, marqués, non soñe: Lousada si, mais o resto dos oficiaes son xentes que non se poden intresar nunha pelexa que non sinten. Os mais son eistranxeiros.

MARQUES

E sin este reximento Solís non sairá; é cousa vista.

LADY

Teimen aínda. Faraldo conta co-a Universidade. Que volte a falarlle.

MARQUES

Xa probamos.

LADY

E nin esí?

MARQUES

Nin esí.

LADY (desacougada)

Entón...

MARQUES

Entón xa vostede sabe o seu camiño. Si, como estou certo, non duvida en sacrificios pra axudarnos, ánimo. Unha nova proba que lle supricamos; xa nos ten dado moitas, pro veleiqui qu-esta é a definitiva. O capitán está a morrer por Lady Kilrush.

LADY

Non asegure.

MARQUES

Estou a ollalo.

LADY

Mais...

MARQUES

Non duvide.

LADY

E Sabel?

MARQUES

Non duvide. Son probas heróicas, está craro, mais Galiza percisa neste intre de decisións heroicas.

LADY

Non teño forzas pra levar ao capitán nesta aventura.

MARQUES

Ele é novo, namorisqueiro, apaixonado; non é posibre convencelo doutro xeito e olle que sin ele, pol-o menos eiqui, en Compostela, ninguén pode maxinar en decidirse pol-o movemento.

CAPITAN (a Lady)

Estamos a falar de Irlanda. Non é verdade que elí teñen tamén foliadas e gaitas e festas como as nosas?

LADY

O seor capitán está canso de saber que pode ir comprobalo cando quixera.

CAPITAN

Non esquecerei o convite.

LADY

Meu irman podería levalo por total-as nosas vellas vilas e cidades, e nó meu casal sería honra pra nós darlle pousada.

CAPITAN

Si poidese...

LADY (meigamente)

Si quixese...

CAPITAN

Querer? Probe a que concertemos a partida pra mañan.

LADY (con moita intención)

E o reximento?

CAPITAN

Leve o demo ao reximento. Mañan; saiamos mañan pra Cruña e viaxemos no primeiro pailebote.

MARQUES (con intención)

Eu acerto sempre. Repare Lady; atenda ao xogo: esta partida ganeina eu. Visto?

LADY

Bó xogador.

CAPITAN

Réstame adprender unhas cancións mais pra lle dar serenata cando saia a ruar e baixo a sua fiestra me deteña a cantarlle cos cabaleiros de Galway.

VIZCONDESA (outra vez ao quite)

Agora, capitán, si consinte probemos a danzar. O vals aínda está por adprender.

SABEL

Estou a ver que chega o día da festa e aínda non teñen adprendidas as voltas.

LADY

Proben outra vez; miña seora Sabel dá moi ben os compases.

SABEL (póndose ao piano)

Imos ver (ao pequeno). Lois entra en tempo. Re re, la la, re do la re mi... Entendiches ben?

Lois (encomenzando a tocata no violín)
Entendín miña nai.

Encomenzan, nai e fillo, un vals que danzan a vizcondesa e o capitán namentras Lady Kilrush e o marqués seguen a sua conversa.

LADY

Coitada miña amiga; está a morrer. Decátase da volubilidade do seu home e... das miñas lixeirezas. (Con diñidade). Marqués de Laiño; eu non nacín pra faguer estes papeis.

MARQUES (apaixoado na esperanza)

Unha noite calquera escoitaráanse na Quintana os crarins dos coraceiros: *Terra e Liberdade* berrarán as xentes todas. Os estudantes aderiránse ao movemento e Antolín Faraldo léralles o manifesto da revoluzón. Compostela rebrillará en luces de abreinte.

LADY

Tendes fél

MARQUES

Logo, dende Raxoi, Don Bastián Arias díralle ao pobo a sua arenga acesa de emocións histórecas. Bandeiras azues e brancas lostregarán dende o mais outo de todas as torres da cidade: Europa enteira ollará pra estas pedras sagras co-a ledicia e fervor con que noutrora veu axoellarse rente da campa apostóleca. A estrela da vila fará par outra vez á estrela de Belém. E camiñando por entre o balbordo das moitedumes, adiantaráse naquela hora, locinte de aceiros, levando na man o trunfo, o seor capitán Don Xosé de Leis. E vostede, miña amiga, vostede nosa irmá, vostede nosa fada madriña, dende a sua fiestra da rua Nova latexará de orgulos sabendo que o trunfo conqueriuse pol-a sua intelixencia suprema e a sua beleza estraordinaria. Lady Kilrush: a nosa causa fica outra vez nas suas mans.

Lois (rematando os primeiros compases do vals)

Agora safu ben.

LADY

Non gosto desas voltas. (a Don Xosé) Desculpe capitán: esí. (Ensiñándolle unhas voltas ao capitán). La ra la rá, la ra la rá... (logo, quedaño). Veña con nós; perciso falarlle.

CAPITAN (asubiante)

Saimos mañan?

LADY (a Sabel)

Agora é que saíu ben. E imonos xa que son horas andadas.

SABEL

Como queiran, miñas seoras.

VIZCONDESA (despedíndose)

Hastra mañan, Sabel.

LOIS

Boas noites, miñas donas (e sai pra o leite).

O resto vanse pol-o fondo. Fica a derradeira Sabel que collendo dunha man ao marqués dille reconvíndolle, magoada.

SABEL

Laiñol

MARQUES

Sabel, miña curmá Sabel: tí sabes de como eu quérote como a unha filla. Repousa; acouga. Un día ficarás satisfeita das tuas dores. Son percisas. Si agora non trunfásemos...

SABEL (desdeñosa)

As vosas vidas...

MARQUES

Galiza, miña filla; é Galiza a que morre.

Saen os dous tamén. A escea fica soia uns intres. Logo volta Sabel, séntase ao piano, salaía, pespunteia uns arpexios, e rompe a chorar.

SABEL

Meu Deus, Meu Deus!... Coitada de min!!

Entran Lois e Bastián logo duns intres.

LOIS

Bastián anda a xogar e non me deixa durmir.

BASTIAN

Nanai: non teño sono.

LOIS

Choras?

SABEL

Non, meus pequenos, non.

BASTIAN (reparándolle nunha bágoa)
Esta parez unha pedriña de vidro.

LOIS (collendo o violín)

Imos ver si sae o rondó.

BASTIAN

O rondó... o rondó... Miña nai: cóntanos o romance do Conde Claros.

LOIS

O de Don Sancho que é mais fermoso e non dá tanto medo.

SABEL

A terra de mouros
mañanciña fría,
camiña Don Sancho
a librar cautivos.

LOIS

A beira da fonte,
da fonte belida,
as rendas de liño
lavaba a mocíña.

BASTIAN

De terra de mouros
Don Sancho volvía,

SABEL

a ialma na fonte
deixara cautiva...

*Lois fica durmidíño no colo da nai;
Bastián adormece tamén, e nai e fillos
compoñen unha dorida e dorosa
estampa de maternidade.*

M I T T E L E U R O P A

(Proseguimento de Da Alemaña)

por VICENTE RISCO.

I PRAGA

BERLIN-PRAGA

Non sei se referin já com'unha mañá, no Museum für Völkerkunde, falei do meu choio c'un dos Sres. asistentes cuio nome non lembro, sabendo somentes que levaba a partícula nobiliaria *von*. Era mozo e bó mozo, distinto, elegante, e tan atento e simpático como se cadra non vin outro por estas terras. Estaba na seizon de Prehistoria, mais era entendido en moitas cousas, e falando e falando, aconselloume que fora pra Viena e que falara co Prof. Haberlandt. Tanto me dixo, que me determiñei, mais non iba deixar de parar en Praga. O Prof. Bolte e outros déranme cartoncillos e recadillos, e prepareime.

Era unha linda mañá de setembro na qu'a calor já non magoaba e Berlin semellaba mais cheo de gente, mais craro e mais ledo que endejamais. O trafego foi esmagante: despedidas, equipages, pagos, entenderse co-a Policia—n-Alemaña, a Policia é o mais sagrado que hai; é fina, educada, atenta, seria, respeitosa e servicial, mais tense qu'enteirar de todo, e non somentes compredarlle parte cand'un chega, senon cand'un se vai. Gracias a Margot Sponer e mais ao Canedo, puden dar feito. Chamamos a unha empresa d'equipages que viñeran coller o meu baúl pra mandalo pra Ourense, fomos ás oficinas, alo en Neuköln, por ruas que semellan algo as de Vigo, cheas de camionetas e de tendas com'as da Ponte Mayor d'Ourense, demos mil voltas, e gracias qu'eu collera já o boleto o día antes no KDW... Por fin, collimos un autobus pra a Anhalter Bahnhof. Por certo qu'indo pol-a Kurfürstendamm, cruzamos co baúl meu, que colleu no carro pol-a Uhlandstrasse.

À media das doce, coma din en Berlin e n-Allariz,—non vos riades: Allariz é unha

vila de nome engebrememente germánico; en troques Berlin leva un nome posiblemente slavo—chegamos diante da Anhalter Bahnhof. Alí despedinme de Margot Sponer, e ja na estación, do Canedo. E agardei, comendo un par de sandwiches, e duas peras ben boas, e tomando café.

Hai que ver o ben que me pareceu Berlin aquela mañá, e con que saudade o deixei, probablemente pra sempre. O sentimento de «eiqui non hei volver mais na miña vida» nunca endejamais o tivera eu tan evidente e tan pungente, e podo asegurar que é inteiramente semellante, idéntico ao da morte. É un mundo qu'un perde. E o que sei, é qu'eu odiador das grandes cidades, non hei esquecer endejamais, as miñas horas, as mais de tristura e soedade, pasadas en Berlin.

Enantes das duas metinme no tren, e surtimos. No coche, igual a un de terceira dos nosos, vai un señor, un rapaz d'istes standard, moreno e ben parecido, que vai pra Budapest, unha rapaza linda, tan linda que lle gustou ao Canedo, e unha señora loira fea. Todos lén *BZ samittag*, un periodiquiño de Berlin que ao millor tira seu bó millón d'eixempres. Eu non leo nada. Precuro lér na paisage que foge. Imos pol-o campo. Mahtow. A chaira. Unha miguiña de millo co seu pendón. Casiñas. Algunha máquina agrícola e cabalos percherós. Labregos de mahón. Bosques lonjanos. Metémonos no val do Elba, estreito, antre montes primeiro dondos, logo a pico, por fin ben crebados, verdes d'enriba embaixo, cobertos d'arboredo, con aldeñas, algunhas ledas. En cada val afluente, unha aldeia, despois mais espalladas e por fin, primeiro casiñas estilo chalet, mais despois, conforme imos remontando o río, ja moitas modestas, estilo de montana, algús te'tos de colmo e cada vez

mais de pizarra. Vapores de rodas no río, pañacetes e casas modernas, hoteles e pensións.

Dresden me non parecía, visto dende o tren, tau fermoso como dio. Boeno, primeiro hai un barrio de jardís e casas moi fermoso, despois non tanto. Pasamos en Dresden por tres estacións: a primeira moi grande, fea, escura, negra, encristalada; as outras dúas mais craras.

En Dresden montan dous checos ledos e bulideiros coma catalás. Tipos de viajante catalán distinto. Falaban, rian, metían caixas de pitos nas malas. Todo o traieuto moi movido de gente, e a gente fala moito. Aos checos aixiña se lle nota a fala, somentes qu'agora é cand'o alemán resulta craro com'a i-auga, e convírtese en táboa de salvamento, porqu'isto do checo si que manda forza.

Ben. Chegou a noite. Chegou a fronteira e a *Zollrevision*. Primeiro viñeron vel-os pases, e nonos miraron. Viñeron vel os equipages e nonos miraron. Eu abrín somentes a mappe e a mala pequena, e nada. E foi o tempo pasando, e chegamos a Praga.

Primeiro vin letreiros en checo. Despois pasamos unha ponte, víanse moitas luces. Por fin paramos na *nádrast Masarykovo*. Quedamos moi longe, e tiven moito qu'andar, carrexando os bultos á mau e pesaban de raio. Anda, anda, anda, doíanme os homeiros, algunha vez tiven que pousar. Cheguei onda dous carabiñeiros de longo levitón cincento e gorra de prato da mesma coor. Un preguntoume en checo; respondín n-alemán que non comprendía, e entón preguntou n-alemán que levaba. Respondín:

—*Gebrauchte Sachen.*

E pasei. Era mal encarado, chupado, cos bigotes curtos. Por fin cheguei á porta pou-sei, e veu un mozo vello, algo bébedo, con gorra bermella, faloume en checo, respondín n-alemán, e faloume n-alemán. Pedín un taxi, e deume un vello fiacre, semellante a aquil no qu'entrei en Berlín, somentes qu' aínda mais vello, guiado por un mayoral vello c'unha bimba especial, arcaica, galoneada, e turrado por un cabalo imensamente vello. Non levaba mais que diñeiro alemán, dinlle ao mozo mejo marco e agrade-

ceuno moito, ajudou a rubir o equipage, e saudoume moi ledo. Din o enderezo:

—Hotel Ametyst, Polská 9.

Eu mercara en Berlín a guía Grieben de Praga. Recomendaría estas guías a todo-os que viagen pol a Europa central; custan moi pouco e tran moitismas cousas. A min rendéronme moi bó servizo. Alí topara o Hotel Ametyst, *gut bürgerliche Hotel*, 65 cámaras, de 18 a 25 croas, almorzo 2 e meia, auga quente e fría, calefaizón central, ascensor, garage.

Botamos a andar pol-as ruas adiante, ruas e mais rúas, escuras ou mal alumeadas, sen gente, retortas, tan pronto car'a dereita coma car'a esquerda, tan pronto costa arriba coma costa abaixo, o fiacre choutando nos croyos, que me lev'o demo se non andamos de gavernia, botand'unha paseata por Praga adiante... Por fin, colleu a Polská, e d'alí a pouco parou diante do Hotel Ametyst.

Surtíu un porteiro galoneado, faleille n'alemán, respondeu, ofreceume Zimmer n.º 34, segundo andar, cambeoume 10 marcos por 80 croas, e presentoume a cédula pr'a Policía. Cubrina, paguei 26 croas ao vello mayoral, rubín ver a habitación, qu' era boa e custaba 24 croas, e perguntei por un restaurant. Indicoume un, alí na esquina da *Safarikova ulice*.

Aquil restaurant tiña aire ribadaviense ou carballiñés. Había radio, catro individuos jogando ás cartas n-unha mesa, e outras tres n-outra falando c'unha señora; logo chegou cabo d'iles outra loira. Pediu a carta, e tróuxoma un rapaz moi novo; estaba en checo, e o rapaz foima vertendo ao alemán. Pedín uns ovos revoltos con non sei qué, saber, sabían, e cervexa. Todo silandeiro e tranqufo; aquela gente, semellaba leda e boa. Paguei 8 croas, e funme deitar. No portal, o porteiro ja me chamou profesor. Deiteime e durmin.

FRÜHSTÜCK

Erguínme á mañá. Estaba n un leito co-a cabiceira a carón da fenestra, oposta á porta. Aos pés, almario d'espello. Unha mesíña con tapete, alfombrin e todo o demáis; estabase ben. Rasureime, laveime e fixen as demáis angueiras, Namentras un as fai, cand'

está así soílo, dáse un a matinar nas cousas. Cand'un está fora da casa, son as milloras horas do día, porque son as horas da esperanza; e cand'un está en terra estrana, é a hora d'agardar grandes cousas.

Piquei no timbre, e chegou unha criada checa vestida de negro. Tíña unha face cónca e fea, de naris ancho e guedellas graxentas, e viña rindo. Pergunteille a hora n'alemán, e respondeume en checo que non sabía máis que checo. Entón eu pinteille un reló n-un papel e amostreillo. A resposta pasmoume:

—*Ah, quel or yé!*

Así me sonou a min a resposta. Aquelo comprendíase moi ben, e semellaba bable. Era checo? Sen dúbida, mais...

Foi correndo precurar un reló d'ises despertadores, e vin qu'aínda non eran as nove. Pedín de comer, por señas. Respondeu n'alemán:

—*Frühstück.*

E tróuxome café con pan de froitas e manteca. Sentado á mesiña de tapete, por fronte á fenestra leda de sol, almorcei con fame e con gusto, c'un gusto que non tivera dende Henčaya. Atopábame ben n-aquela cámara tépeda e acolledora. Sen dúbida, eu son unha estrana pranta.

COMA NA CASA

Crar'está, sain á rua. O Hotel Ametyst está n-un barrio que se chama Vinohrady (a viña) ao S. E. de Praga. Andiven a Polská ulice deica o cabo, e collín á esquerda pol-a Francouzská trída, deica a Mirové Namiesti. Gustoume todo canto vín.

Pasaban mulleres con pano á cabeza e homes sen cuello na camisa. Había tenduchas com'as nosas, chafalleiras e algunhas pouco limpas, cristaleiras pequenas instaladas nas fenestras baixas, artesanos traballando nos currunchos, e todo tan familiar e á confianza, que se non fora pol-as casas barrocas, Renacemento e século XIX con cúpulas nas esquinas, aquilo semellaba unha gran Ribadavia.

Estas casas, com'en toda a Europa central, son todas de coor negrecento, mais algunhas estanas revocando e pondo brancas.

A carón do estiramento mecánico, do artificialismo e ordeanza de Berlín, eiquí semella que s'atopa un na casa. Esta gente é máis miña, com'a do mercado de Bonn. Estas facianas compréndense moi ben.

Estou na capital d'un novo Estado, pequeno e familiar, sen empaque, coma se dixéramos, na capital d'unha República de confianza, onde dá gusto estar, onde todo ten un ar ledo d'encomenzo, onde semella que o tón da vida privada domiña sobr'o da vida pública. Eu non sei de certo s'isto é asina coma a mín me parez, ou s'esta impresión qu'isto me fai traducirá máis ben o desexo de que así fora. O que sei é que a forma ideal de goberno había ser aquela en que isto acontecera, na qu'o goberno fora imperceptíbele, en que o privado s'impuxera ao oficial, en que domiñara un réxime de dereito civil e non houbera dereito administrativo.

Na Mirové Namiesti, atopei a eireja gótica de ladrillo de Santa Ludmila. «*Aller à l'église* —di o Sar Peladan— *c'est le premier souci du civilisé qui voyage, le seul souci de l'initié qui veut grandir*». Entrei rezar en Santa Ludmila. Cumpría pregar pol-a muller e pol-o fillo, deixados alí, longe d'un, por Galiza ausente e de cote tan necesitada d'oraciós, e sobre todo por mín, o máis miserento e o máis ruín dos homes, pol-a miña flebeza, pol-a miña probeza d'esprito, pol-a miña soberbia esmagada pol-o mundo:

«Pela flor que murchóu no esquecemento,
Pela aza que se eleva e logo cái,
Pelo sol, pelas nuvens, pelo vento,
O tristes labios meus, rezai, rezai!»

Tamén en Santa Ludmila estaba na miña casa. É non somentes porque pra nós todos o é a casa de Deus, senón porque alí estaban os vellos coñecidos de sempre das nosas eirejas galegas: o San Antoniflo, o San José, com'en Santa Eufemia d'Ourense, coma no Santuario do Castro de Caldelas, ou com'en Sant'Yago d'Allariz.

Despois pasei por ond'o teatro municipal e pasei á Rinská ulice e por ela cheguei ao museu nacional, Národní Museum.

A ZAPATERÍA DE :-: JOSEPH KRASENSKY

Na Rímská está a zapatería de Joseph Krasensky. Todos tendes ouvido falar dos zapatos checos; moitos teredes posto nos pés zapatos checos ou que levaban ise nome. Con seguranza coidades que a zapatería de Joseph Krasensky é algún estabrecimento de calzado de luxo. Pois non. A zapatería de Joseph Krasensky é unha tendiña pequena, homilde, c'unha portiña e unha fenestra baixa que fai d'escaparate. Mais n-aquíl escaparate non hai zapatos, nen botas, nen chancas, nen zocos, nen ningunha cousa pra calzar os pés. Hai somentes o esqueleto d'unha perna d'home, dend'a rótula pra baixo, apuntando cara o ouservador cos metatarsianos e as falanges. Linda pantesía que faría reloucar ao Castelao, o qual houbera maginado aixiña que Krasensky traballaba pra o camposanto, ou qu'aquiles ósos eran d'un parroquiano que non pagou, ou qu'eran deixados pol o fundador da casa, ou qu'o dono da tenda, enantes de ser zapateiro, foi verdugo, ou ciruxano, ou enterrador.

Compre discurrir cales serán os pensamentos dos parroquianos de Krasensky, que sen dúbida han sentir frío nos ósos cando poñan os zapatos, lembrando aquela mostra tremenda.

Eu non sei se Joseph Krasensky será un moralista que quer traguel-o pensamento da morte e da inanidade das cousas do mundo ao magin dos que lle vaian encarregar uns lindos zapatos pra campar por alí adiante, ou non será máis qu'un humorista macabro.

NARÓDNI MUSEUM

Dín qu'os tres grandes patriotas checos Jungmann, Palacky e Safarik ajuntábanse n iste museo, do que foron fundadores, e qu'algunha vez dixeron, ao vérense os tres soilos e abandonados, que se n-aquíl istante o teito se viñera abaixo e os matara, alí co-iles perecera a nación checa. Haberá cecais cousa d'un século qu'isto aconteceu, e a patria de Jungmam, Palacky e Safarik está definitivamente resucitada. Gran eixempro e gran espello pra os homes de pouca fé, e pra os

que teñen moita presa. Iste Museu foi a célula germinal da renacencia checa.

Entrei, e vin duas boticas antigas, con todas as suas cachivachadas. A da dereita ten pomposas columnas salomónicas, variada tarrería, dous licornios nas esquinas e no centro unha porta pintada, surmontada d'unha croa. Os letreiros están en latín, e no chao hai uns cantos morteiros e un groso alambique. É unha farmacia do tempo da Spagirica, e da guerra do antimonio.

A da esquerda ten a morte pintada na porta, cecais coma saudábele adevertencia aos parroquianos, e moitos aparellos de ferro propios de fundidor, cecais d'algún alquimista.

Logo vin moito cacharro azul con deseño branco e branco con deseño azul. Un leva a inscrición: *Gaudium meum spes est 1651*. E menos mal, cand'iso queda.

Tamén hai fermosas cousas de cristal pintado e de metal, antr'elas, imensos candados co-as suas chaves; esmaltes co a dobre águia c'un Cristo no peito e con todol-os escudos do Santo Reino de Bohemia; cerámicas en releve, arcós tallados e bargueños con incrustaciós, cousas de ferro, cousas todas d'unha arte a un tempo refiñada e un pouco bárbara.

En cousa d'armas, hai espadas e helmos do século XVII, balestas, escopetas, cascos checos, coñecidos, de tipo oriental, pistolas con incrustaciós, armas de caza, armas do século XVI.

Despóis hai oujetos piadosos e litúrgicos, casullas bordadas do XVI e XVII, e bágoo e croa d'ouro d'unha Abadesa beneditina, cruces, croas de santos, rosarios, aneis, un viril.

Esas alfaias Renacemento que s'atopan nos cadros de Rembrandt, cunchas de Nautilus decoradas, copas de pan torneado e tallado, unha escribanía de nacre e marfín, labores finos e ricos moi da Europa central, d'unha suntuosidade delicada.

Pareime nos aparellos astronómicos: preciosos compases, brújulas, astrolabios, relós de sol de metal, de marfín, de pau, un compás calendario, outros instrumentos raros, algús relós de sol d'unha gran complicación. Hai moitas cousas d'estas, e non é estrano.

Algo tería Praga, cando o imperador Rodolfo II de Habsburgo, astrólogo e alquimista se veu vivir pr'eiquí, onde trouxo a Tycho Brahe, con quen traballou Keplero, qu'era de Praga. Tycho Brahe ten o seu sepulcro eiquí, na Teynkirche, e ben merez que ll'adiquemos unha lembranza.

Non hai neno da escola que non coñeza o nome de Tycho Brahe, que citan de cote ao chegaren aos sistemas astronómicos: «Cales son os sistemas astronómicos?—Os sistemas astronómicos son tres: o de Ptolomeu, o de Copérnico e mais o de Tycho Brahe»; di calquera geografía elemental, ou calquera enciclopedia infantil. Os escolantes solen combater asañadamente o sistema de Ptolomeu (tanto, qu'eu de rapaz fixérame á idea de que Ptolomeu era un mintirán, un enganoso e un home moi malo e moi ruín), e solen dispreziar o de Tycho Brahe. Está ben qu'o fagan, mais nós temos que proceder d'outro xeito. Tycho Brahe era dende logo un grande home, un astrónomo de primeira forza, mestre do imperador Rodolfo, e nada menos que do gran Keplero. Ademais de ser un sabio, Tycho Brahe era un gran señor, un nobre feudal. Tocantes ao seu sistema, poden suceder diversas cousas:

Pode acontecer que conteña unha verdade superior ás de Ptolomeu e de Copérnico. O

sistema de Ptolomeu está fundado no movemento aparente dos astros, e de todas as maneiras, pra os nosos cálculos e apriadeiras, abonda ben. O de Copérnico fúndase no que pretende ser o movemento real dos corpos celestes, mais que ben pode ser outra aparencia. Ollemos qu'o de Ptolomeu estivo pasando por verdade, deica que non veu Copérnico refutalo. O de Copérnico está e ha estar pasando por verdá deica non vir outro sabio qu'o refute. Do mesmo xeito qu'estivo pasando por certo o de Ptolomeu, tamén pode estar pasando o de Copérnico sen selo. Despois de todo, esas cousas están tan lonxe, que non é estrano que nos trabuquemos n-elas, cando tan doadamente nos trabucamos nas d'eiquí embaixo. E ben; si viñera calquera día un sabio refutando o sistema de Copérnico, quen nos di que o que traía de novo non seña ao millor o de Tycho Brahe, e que non vai resultar qu'iste era quen tiña razón contra de todos? Confeso qu'eu folgariame moito de qu'así sucedese, por unha chea de razóns que non podo dar arestora.

(Continuarase).

PEDIDE A NÓS Rúa do Vilar 15.Santiago
a nova obra de Otero Pedrayo
Ensayo histórico sobre la Cultura Gallega

Arquivo Filolóxico e Etnográfico de Galiza

NÓTULA SOBOR DO ALCACÉN

A verba *alcacen* ten en castelán a súa parella *alcacer*, mais emporiso non se corresponden esactamente no seu significado. A «Academia Española» defínea como «cebada verde y en hierba», mentras que en Galiza o alcacén pode ser de cebada, de centeo ou de avea e a nota característica é que sexa seiturado en verde pra ferrán do gando.

Iste alcacén ocupa un posto na etnografía galega por virtude das gaitas que os rapaces obteñen da palla verde aínda, gaitas que en certas terras galegas, Arzúa, vgr. chaman *porretas*, agachando tal nome certo

sabor onomatopéico do que tal ves derive. De ista costume dos rapaces galegos que tamén parez ter paralelos nas terras de Castela provén un dito vulgar do pobo: «Non sempre está o alcacén pra gaitas» que se corresponde co castelán de «No está el horno para bollos» ou «No está la Magdalena para tafetanes» co que se da a entender a inoportunidade de unha empresa calquera.

Agora ben. ¿Cando está o alcacén pra gaitas? A solución parez tamén diversa en Castela do que en Galiza, quezais por influxo climático. Alá precisa estar tenro o alcacén. «Está ya duro el alcacén para zampoñas»

cála un dito popular do centro da península. Eiqui necesítase qu'estea ben seco. «Alcáccén mollado non toca a gaita» espresa o dito recollido por nós na parroquia de Arca do Concello da Estrada. E velahí...

Bouza-Brey.

En moitas terras para o Sul de Ourense, o alcacén chámase *ferraña*, na Limia, *ferra-*

ya. O nome comprende as herbas que medran por antre as cepas, etc. De ela fan *porretas* ou *gaitas* os rapaces, dándolle unha cortadela oblícuca, pra que faga de palleta ou lengoreta vibradora. Na Limia, temos ouvido a comparanza: «Canta como as porretas da ferraya», referida a unha rapaza. Tamén as temos visto coller verdes pra facer porretas. V. R.

OS HOMES, OS FEITOS, AS VERBAS

NOVAS

ACHASE no prelo *A Romeiría de Gelmírez* de Otero Pedrayo e *Os dous de sempre* de Castelao.

CASTELAO está rematando unha obra de teatro d'un xénero enteiramente novo chámase *Pimpinela*, e n-ela, a preparación e visualidade da escea teñen tanto valor como as verbas.

No Centro Galeguista de Ourense encomezou a deseñar un intresantísimo *Curso de Geografía de Galiza*. Ramón Otero Pedrayo.

A Coleición *Choix de poèmes*, de París, publicou un florilexio do noso insine amigo Philéas Lebesgue.

PUBLICOUSE en francés *Problème du Communisme*, de Nicolás Berdiaeff.

ESTANSE reimprentando en Coimbra as *Obras completas de Gil Vicente*, baixo a dirección do Sr. Marques Braga.

O Goberno libre d'Irlanda vai istalar n-un edifizo do Phoenix Park de Dublin un *Museu do Folklore Irlandés*.

EN Marsella fundouse unha *Societat d'Art Occitan* pra a renacencia integral da cultura mediterránea. Tamén se fundou en Mallorca outra de *Amics de l'Art Popular*.

LETRAS DE AFORA

BULGARIA

N-OUTRO tempo, a mesa do *NÓS* chegaban estranos libros, dende os mais recuados recantos do mundo. Viñan libros do Oriente: os poemas do patriota armenio Hrand Nazariantz colleran o camiño do *NÓS*, comacando os armenios medievás, santos ou perfumistas, deprenderan o vieiro de Compostela, traguendo os foles cheos de herbas recedentes, de símbolos e de misterios escritos pra quen os sábia lér, no Paraíso e nas Platerías.

Despoixas, non sei coma foi, que os camiños ficaron esquecidos.

Mais coma o Tobío está en Sofía, de cando en cando aparez a súa sinatura por atrás de un moimento mais ou menos bizantino, mais ou menos moderno. De esta vez chegou unha revista escrita n-alemán e francés: *Revue de l'Orient—Revue des Orient*, e na primeira páxina aparez antre códices, iconos e oxivas, a imaxe —imaxe mais que retrato, que non é o mesmo— de Otez Paissi, Pai da Poesía búlgara, historiador do seu pobo. Arredor unha brevisema historia da Literatura en Bulgaria, cousa ben descoñecida antre nós, cousa ben incógnita e estrana, razón de mais, hoxe en día, pra que nos intrese.

Os búlgaros son un pobo suponse que d'orixe mongólica incrustado nas provincias bizantinas e bizantinizado. San Cirilo e San Metodio déronlles un alfabeto e unha expresión escrita qu'encomenza no século X c'unha literatura eclesiástica e litúrxica, tamén mundana e polémica, biográfica (encol de San Cirilo e Metodio, encol dos Zares Simeón e Boris), teolóxica e nacional, escrita por xente d'eirexa: Tschernorisetz Chraber, o Bispo Costantino, Xohan Exarca, o Presbítero Cosmas. Inquéritos encol do idioma

búlgaro, estudos bíblicos, mística, polémica teolóxica ergueita pol-a herexia dos Bogomilos, unha seita búlgara de xeito oriental, ispiradas en ideas traguidas da India. Fixo isto nacer unha ricaz literatura de apórfios de un gran valor poético caxequ non investigada.

No tempo do segundo imperio búlgaro, aparecen poesías relixiosas populares, a meirande creación artística d'aquilo pobo, onde se corporiza a vida da nación, e que dura os cinco séculos que os búlgaros viviron baixo o xugo estranxeiro. Logo a Otez Paissi siguen unha chea d'escriitores eclesiásticos nacionalistas: Sofronio Vratschanski, Neófito Rilski, Neófito Bosveli, Hilarion Makariopolski. O primeiro poeta leigo foi Georgi S. Rakovski, a quen siguen Petko R. Slaveikoffo, Cristo Boteff, Dobri Tschuntuloff, Luben Karaveloff, directores politecos do pobo búlgaro no camiño da súa liberdade, e poetas de grande outura artística.

O Dr. M. Raltscheff, autor do artigo que recolleemos (*Momente der bulgarischen Literatur*) sigue dando nomes d'escriitores búlgaros: Vasil Drumeff, Ivan Vasoff, Pentscho Slaveikoff, Peio K. Javoroff, e os seguidores d'iste, os simbolistas: St. Michailouski, Konstantin Velitschkoff, Petko I. Todoroff, Kirill Christoff, Aleko Konstantinoff. Escriitores que os mais de nós non hemos lér endexamais, e que cecais por iso mesmo, lévannos mais curiosidade. E mais, quen sabel Ao millor o Tobio trainos calquera día a versión d'algún libro d'ises iñorados autores.

V. R.

LIBROS

CODESEIRA, por Crecente Vega, José. Poemas. Sant-Iago MCMXXXIII.

ISTE libro, compretamente ao marxe da estética actual, reúne composicións de ambiente campesino, escritas nos metros tradicionais, agás do emprego esceicional do verso encasilabo acentuado á francesa. O autor versifica con soltura. Un profundo amor ás cousas enxebres da nosa terra e un senso franciscán da natureza, parello ao de Iglesia Alvarioño —de cuia lectura hai calcos nas follas de *Codeseira*— pairan encol dos poemas do señor Crecente. O señor Crecente é crego. Un dos nosos cregos rurais que comprenden a Galicia, a aman e a eisaltan ao seu xeito. Como outros colegas seus—Gómez Ledo—e tamén como outros fracasados colegas seus —Cabada, Iglesia— sintiu a

chamada da terra pol-o viciro do verso. O Sr. Crecente é un de tantos campesinos galegos que atinguiron o cómaro da cultura rubindo pol-a corredoira do latín eclesiástico, e que, voltando á súa xente, souperon conservar i-arrequentar as esenciais rarcias, a cuia eisaltación consagran as súas afeicións de escriitores. Craro está que a maoría de estes cregos poetas, por efecto da súa educación, non están en condicións de producir un xenero de poesía que poda compracer aos mozos. N-iste senso *Codeseira* non interesará aos lectores de Cunqueiro. Máis en certo seitor atopará unha garimosa acollida, xa que, prescindindo da súa tónica líricamente reaccionaria i esquecendo algún prosaismo fácil de correxir. *Codeseira*, é un libro sinxelo, digno e honrado.

R. C. C.

DE LA ZONA ATLÁNTICA (GALICIA Y PORTUGAL) por Victoriano García Martí (Soc. Gen. Esp. de Lib. Madrid).

UN pouco dende louxe, García Martí sigue-se preocupando pol-a súa terra. Hai algún tempo, ocupámonos aquí de *Una Punta de Europa*, onde il centrou cecais con sobra d'esforzo reflexivo, a súa preocupación galega. O tido era unha boa descuberta: Punta d'Europa, mellor aínda: Fisterre, Cabo do Mundo, é o que é Galiza; pol-a máxica do tido; anque nonas dixera todas, García Martí, viu moitas cousas.

N-iste outro libro, *De la zona atlántica*, fala de Galiza e Portugal. Il confesa no prólogo a súa preocupación fundamental por outros temas «de carácter general». Cecais sexa iste o motivo de que a obra de García Martí non sexa moi gustosa pra unha parte importante dos lectores galeguistas. Inxustamente, ao noso ver, sobre todo cando ás veces lénse mais —e combátense— pensares verdadeiramente hostís, e sempre menos dinos de seren tomados en conta. Martí, entroques, non é ningún desleigado; poderá ter unha fé difrente, cecais máis feble, mais ten certa fé n-un rol coleitivo pra a nosa raza. Non descoñece, senón que recoñece e afirma total-as verdades adequiridas pol-a corrente galeguista. Os párrafos d'iste libro tidoados *Dos actitudes en la vida* (p. 11) e *caracteres del castellano y del gallego*, semellan ben certos e atinados; se tollen esperanzas, ha ser a quen non teña fé d'abondo, nen sentimento pra querer a Galiza atal e coma é. As concursiós tidoadas *Notas del proceso histórico* case que se poden suscribir todas elas, con lixeira varianza. Percorre logo con firmeza a historia política e a historia literaria de Galiza. Acha en todo

istante a l-alma céltiga coma razón e motor da nosa vida interna e esterna: «Cualesquiera que sean las opiniones respecto de la existencia de ese factor en el suelo gallego —y las más autorizadas se resuelven por la afirmativa— es el hecho innegable que existen notas y caracteres psicológicos en Galicia que son comunes a otras regiones de la zona atlántica, todas las cuales se vanaglorian de una ascendencia céltica». Reivindica as calidades galaicas de Sarmiento e de Feixó; nega o Renacemento e afirma o Romantismo en Galiza.

Hai moi pouquiña heterodoxia en García Martí; non é ningún apóstata, nin xiquera se cadra, cismático. Mais ben semella un creente un pouco tépedo, un creente non practicante.

Os estudos que fai, procurando a entrana psicolóxica do noso pobo son de fo' do intrínseco, e debera seguiilos deica o cabo —se é que se poden seguir—. As suas conclusións —non sei se temos dito isto xa outra vez— que tiradas por nós non terían acollida en moitos aos que serían sospeitosas de sistematismo ou de partidismo, pode que ditas por un escritor coma García Martí, non enrolado no movemento de renacemento galego, atopen agarimo e sirvan pra que algúns gallegos se descubran a sí mesmos

V. R.

CON PRISMA AZUL, versos de José Luis Parente, Orense, 1933.

PARENTE, co-iste nome que sona un pouco italián, adubado c'unha chea de tídoos universitarios, galeguista dos de certo, tradicionalista da tradición galega íntegra, creente, romántico, propagandista, con múltiples actividades, poeta e namorado sen enmenda, e ademais é decote rapaz, c'un corazón que non lle colle no peito.

N-estas condicións, crar'está, tiña moitísimos versos gardados n-un caixón, dos que tiña feito dende meniño, seguramente, co a tendencia qu'il ten a vistir de lindas verbas os seus sentimentos. E por fin, decidense a imprimetalos en papel azul, que é toda unha definición do seu temperamento poético, faguendo un libro qu'un lee sen traballo, porque n-il a poesía non está reducida, coma en moitos libros modernos, aos principios activos. Son poesías sen química, anque estean feitos por un que sabe química.

A definición do Parente coma poeta está feita no prólogo, por Ramón Otero Pedrayo, n-estas verbas: «O autor do libro non ten vergonza do azul e fai ben». Non compre dicir mais pra sinalar a maneira sinxela e pura co-a que se espresa o autor de *Con*

prisma azul. Temas: os temas eternos: o amor, a paisaxe, a fé, a Terra, a liberdade... Romántico sen herexías.

Libro bilingüe. Os poemas en galego van misturados cos poemas en castelán. Millor sería ter feito dous libros, aparte un do outro. Non importa, porque o propósito é manifestar enteira a persoalidade, e n-ise caso, o faguelo asina, pode ser mais verdade.

Edición ben feita, de home de gusto, con capa e perfil do autor, de Prego. E, o que non é costume nos libros galegos, empastado.

RIBADEO ANTIGUO, por F. Lanza Alvarez, Madrid, 1933.

O noso cofecido colaborador F. Lanza adicou a Ribadeo iste libro, recopilación orgánica de notas e documentos, cos que vai trazando a historia d'aquela vila dende os tempos prehistóricos deica os modernos.

Encomenza pol-o nome de Ribadeo, recollendo opinións mais que discutibeleas de García de la Riega e outros mais atinados de García Teixeira, Amor Meilán e Murguía. Pica asentado que o verdadeiro nome é o de *Ribadeu* (non Ribadeo), coma o río é *Eu* e non *Eo*; e que o mais antigo do río é *Euve* (documentos de 1143 e 1166) de onde a Ribeira: *Ripa-Evii* (Flórez, E. S. vol. XVIII). Estuda logo as armas: chave de ouro e estrela de prata por riba das ondas do mar, empregado (seu estrela) dende 1699. Menciona os castros de Vilaselán, Vilaosende, as Anzas, Arante e as mámoas de Mondigo. No primeiro dos castros aludidos, chamado das Grobas, recolle a tradición de ter aparecido *puños de espada de ouro*. Apón aos fenicios as antigas minas de Salave e a chamada *Torre vella*, hoxe desaparecida. Cita logo a diadema de Ribadeo e o torques de Domplíñor o vello, hoxe perdido. Opón a fantasía de la Riega, que pón n-aquela terra unha suposta tribu dos *Eoisios* (?) e o pensar de Villaamil e Castro, que supón ser a dos *Cíbarcos*, posto que a antiga xurisdición levaba o nome de Cabarcos. Do tempo romano, recolle coma curiosidade o relato das *Antigüedades de Ribadeo*, onde o xefe da flota de J. César púxolle á vila o nome de *Portum Julianum*, que se conserva no barrio de Porcillán.

A verdadeira historia encomenza co-a repoboación feita por Fernando II, que mercou o lugar ao Conde Don Rodrigo, e trasladou a il a Sé mindonense co bispo Payo Cebeyra, manténdose ali deica 1233 que volveu pra Mondoñedo, baixo o bispo Don Martiño.

Ribadeu foi de señorío do bispo semella que deica 1369, en que Henrique II de Castela doulo en señorío ao normando Pierre de Villaines, chamado Lobesgue, cabaleiro das Compañías Brancas, que despois vendeullo a Rui López Dávalos, Condestábele de Castela, por 100.000 maravedís, vindo por fin parar nos Villandrando, e derradeiramente aos duques de Híjar. Un asunto intresante é o do lindeiro oriental de Galiza, que o A. trata especialmente. Resúltanos estrano o que, seguindo o pensar de Oliveira Martins e Gonzalo de Reparaz, faga derivar as aldeas e concellos galegos, coma os do resto de Hespaña e Portugal, na *djemaa* marroquí, cando os nosos teñen a súa orixe ben crara nas vilas romanas e góticas, sucesoras moitas veces dos clans castrexos, asegún amostrou A. Sampaio. A historia do concello de Ribadeu que fai logo, contéa moitos datos d'intrés, coma tamén a do desenvolvemento urbán da vila, das suas eirexas e moimentos, fundaciós, hospitás, conventos, gremios e cofradías, que vai facendo un por un por miúdo, as notas en col do porto, os bés do común, as industrias de cáñamo e liño, ferrerías, muíños, artes e oficios; frábicas, etcétera. Remata o libro c'unha relación de ribadenses ilustres.

Ven avaliado con numerosa documentación gráfica (fotografías, mapas, gravuras antigas), levando ademais os capidosos fermosas cabezas e iniciás de Amando Suárez Couto.

NO CENTENARIO DE MARTINS SARMENTO. por A. A. Mendes Correia, Lisboa, 1933.

CONFERENCIA realizada pol-o eminente antropólogo e prehistorista na Universidade do Porto o 9 de marzal de 1933, en lembranza do descubridor de Briteiros e Sabroso. Coma os nosos lectores saben xa, non é esta a única que Mendes Correia, investigador dunha prodixosa aitividade, adicou a persoa e á obra de Martins Sarmento.

Mendes Correia coñece toda a obra do sabio vimaranense. Na primeira parte da conferencia de que falamos, fai a súa biografía. Logo estuda e discute as suas obras principais: *Os Gregos no Noroeste da Iberia*, *A Arte Micénica no Noroeste de Espanha*, *Os celtas na Lusitania*, *Os Lusitanos*, e *Ora Marítima* e *Os Argonautas*, encamiñando as teses de Martins Sarmento: a tése anti-helénica, a tése micénica, a tése anticéltiga, a tése ligúrica, as que vai pondo en comparación cos resultados das investigacións actúas, a segùn os cuales non se pode negar a influencia micénica na arte galega e portu-

guesa, nen se pode negar a influencia céltiga, nen reducir as Lusitanas aos Ligures (o *pernix ligus da Ora Marítima*, seria, asegùn Mendes Correia *lucis*, coma se atopa na edición príncepe, e reduciríase a *lucis* ou *lusus*, o qual recuaría algús séculos o aparecemento dos Lusitanos, que serían parentes dos Iberos).

Sinala coma un dos méretos principais de Martins Sarmento o ter proqramado a eisenzenza dun foco atlántico de cultura e etnoloxía prehistóricas: «Está hoje averiguado depóis dos trabalhos de S. Reinach, Loth, Brenil, José Fortes, Bosch Gimpera, Cuevillas, Bouza Brey, Serpa Pinto, etc., que entre o NO. da Península (N. de Portugal e Galiza), Bretanha, Irlanda e outras regiões do norte, houve no eneolítico e na idade do bronce, estreitas afinidades culturais e etnicas, d'vidas a migraciões, influências e tráficos, que se desenvoiven nun alheamento quasi completo da evolución cultural que se desenrolava na área oriental mediterránea.»

Fala por fin, da sinificación de Martins Sarmento — home esencialmente apolíteco — coma «Mestre do Nacionalismo em dois campos opostos: de António Sardinha no campo monárquico, de Ricardo Severo no campo republicano». V. R.

REVISTAS

BOLETIM DE FILOLOGIA.
Lisboa—Tômo II Fasc. 2.

SUMARIO: José Maria Rodrigues, *Anotações ao texto e ao conteúdo de alguns sonetos camonianos*. — Joseph M. Piel, *Os nomes germânicos na toponímia portuguesa*. — Rudolf Rübencamp, *A linguagem das Cantigas de Santa Maria de Afonso X o Sábio. Glossário* (conclusão). — R. de Sá Nogueira, *subsídios para o estudo da assimilação em portugueses* (continuação). — *Livros e Revistas*.

Iste n.º traí algunhas cousas de especialísimo intrés pra nós. Onde non hai estudos filolóxicos como acozete en Galiza—cousa vergoñenta, cando tratamos de rehabilitar a nosa fala—menos mal se nos escritos portugueses imos atopando algo que nos axude, embora non rematemos de deprender n-iles todo o que nos compre.

O traballo que encomenza n-iste n.º Joseph M. Piel en col das toponimias germánicas, probrema pra nós d'un intrés histórico e lingüístico de primeira forza, limitase a Portugal: mais temos moitos nomes idénticos aos portugueses que il cita, e a espricadeira dada pra istes, fica, no caso, dado pra os nosos. Piel considera pra Hespaña (incruindo Gali-

za) definitivo o traballo de Sachs, *Die germanischen Ortsnamen in Spanien und Portugal*, Lena—Leipzig 1932. Mais na seición de Livros e Revistas do mesmo n.º fai Rodrigues Lapa a recensión d'iste traballo e deduz de certas omisións que «ou Sachs non explora exhaustivamente o *Nomenclator* español, ou—o que é muito mais provábel—esse índice geográfico está longe de ser completo polo que respecta à Galiza».

Joseph M. Piel atense pra os Suevos escruvivamente a Idacio. Faise cárrago da dificultade de determinar as verbas que son suevas e as que son godas. Indica o contraste entre as poucas verbas xermánicas que ficaron no galaico-portugués corrente, e o número enorme que quedou na toponimia. «Os nomes germánicos da Península se encontran quási exclusivamente na Galiza e Norte de Portugal, quer dizer na região que corresponde mais ou menos ás ocupadas polo reino suevo... «Sachs fez o calculo centesimal desta repartición, achando que de 2:400 nomes germánicos na Península se encontrou 15,9 na provincia de Corunha, 15,3 na de Lugo, 11,7 no distrito de Braga, 10,7 no de Porto, 8,6 na provincia de Pontevedra, 6,2 na de Orense, 5,1 no distrito de Viana, 3,5 de Aveiro, 3,5 de Viseu, 2,8 na provincia de Oviedo, 2,4 no distrito de Vila Real, 1,3 no de Bragança, 1,2 na provincia de Leão, 1,1 na de Gerona, 1 na de Burgos, 1 no distrito de Coimbra, repartíndose o resto pelas outras regiões de Portugal e España». (Un mapa d'iles foi dado per S. Gamillscheg na *Revista de Filología Española*, XIX, 136). Estuda a formación gramatical do onomástico xermánico, composto case sempre de nomes de doces elementos, algunhas veces con sufixos. Indica a Bibliografía, e escomenza despois o estudo dos nomes por orde alfabético.

Na recensión do libro de Sachs, Rodrigues Lapa refre se no primeiro termo ao traballo do P. Sarmiento, *onomástico etimológico de la lengua gallega* (ed. Tuy, 1923) no que atopa moitos nomes galegos que Sachs non traí. Ouserva o maor arcaísmo dos nomes da prov. da Cruña. Fai algunhas reitificacións ás interpretacións dos fenómenos fonéticos de Sachs, e logo fai un estudo, fundado nos datos de Sachs, do fenómeno da síncope das consoantes. Son extraordinariamente valiosas as aportacións de Rodrigues Lapa.

No mesmo número a de Henry Lang, *The text of a Roem by King Denis of Portugal*, Reprinted from *Hispania review*, I (1933) n.º 1 e de Harri Meier, *Beiträge zur sprachlichen Gliederung der Pyrenidenhalbinsel und ihrer historischen Begründung*, en *Hamburger studien zu Volkstum und Kultur der Romanen*, vol. 3, Hamburgo 1930.

O segundo é d'un enorme intrés. Rematado enantes e publicado despois de *Orígenes del español* de Menéndez Pidal, coincide coíl en moitas cousas e arrédase e corrixeo n-outras. Estabrece a fronteira do galaico-portugués a E do Navia, atravesando o Bierzo, collendo Ponferrada, logo preto da fronteira administrativa de Galiza e a portuguesa, deixando fora as Terras de Miranda, e ensamiña a influencia das lingoas indixenas, das razas, dos dialeitos romanos, das difrenzas entre o Sul e o Norte da Península, do germanismo, do mozarabismo, na formación das lingoas peninsulares. Faise tamén a de *Encol do nome de Martjn Codax*, de A. Cotarelo, publicada en NÓS.

LOGOS, boletín católico mensual, Pontevedra, n.º 35, novembro 1933.

SUMARIO: «*Laetatus sum in his*» (no Advento) por J. de Bourgogne.—*Mistoneiros de Galicia* (O Mestre Frey Andrés María Solla García (1810 1889) estudo biográfico e bibliográfico en col d'iste ilustre dominico, por P. A. Pardo (O. P.).—*A espiritualidade dos Cancioneiros*, en col de Santuarios da Virxe citados polos nosos poetas medievais, por P. G. Placer (O. de M.).—*O canto do pobo na Eirexa*, por P. X. Miguélez (O. de M.).—*Bibliografía*.—*Obras recibidas*.

BROTERIA, Lisboa.

JANEIRO 1934. Sumario: Paulo Durão, *Acção Católica e Acção Política*.—Domingos Mauricio, *Fortunato de Almeida*.—A Rocha, *Que se pretende com a Escola Unica?*—J. da Costa Lima, *Sob o misterio do fogo*.—Francisco Rodriguez, *O Livro da seita dos Indios Orientais*.—Amando de Mattos, *Comentários heráldicos*.—*Revista de Revistas*.—*Bibliografía*.—*Obras recibidas*.

N.º de Fevereiro, 1934. Sumario: Paulo Durão, *Acção Católica e Acção Social*.—A Rocha, *A selecção na Escola Unica*.—Eugénio Jalhay, *Dr. Rui de Serpa Pinto*.—*Dezasseis anos debois*.—*Industrialização á força*.—Pedro Hispano, *Renovação espanhola*.—Armando de Mattos, *Comentários heráldicos*.—E. Jombart, *Documentos recentes da Santa Sé*.—*Revista de Revistas*.—*Bibliografía*.—*Obras recibidas*.

REVISTA DE GUIMARÃES

N.º especial consagrado ao Centenario de Martjn Sarmiento.

CONTÉN a relación de todas as actas celebradas con motivo do Centenario do

grande e sabio investigador e escritor, a cujas descubertas e traballos arqueolóxicos debemos, galegos e portugueses, as bases da cofecencia da nosa cultura da Edade do Ferro.

Martins Sarmiento era ben merecente d'iste grande homaxe, que foi a un tempo un forte acto nacional portugués, e unha comemoración centifeca internacional. A reseña da *Revista de Guimarães* infórmanos de todos os actos feitos en sua honra, co texto dos discursos pronunciados pol os Sres. Mario Cardoso, Eduardo de Almeida, A. A. Mendes Corrêa, F. M. da Costa Lobo e A. L. de Carvalho, e o fermoso poema de Correia de Oliveira.

FACULTAD DE HISTORIA. BOLETIN DEL SEMINARIO DE ESTUDIOS DE ARTE Y ARQUEOLOGIA, Valladolid, 1933.

Recibimos os tres primeiros Fascículos d'esta maniffeca publicación, primorosamente editada e que contén fermosos traballos sobre arquitectura, escultura, orfebrería, excavacións, etc., con boas e copiosas ilustracións; traballos e notas de Etnoloxía e Folklore; sección *Varia* onde se insertan notizas de achádegos, traballos importantes de diversos países, excavacións en varios puntos, etc., e moi completa sección *Bibliográfica* e de *Revistas*.

Reperenta un grande e ben endereitado esforzo, dino de loubanza, e constitui un valioso arseal onde precurar moitas referenzas e consultas.

BOLETIN DE LA SOCIEDAD CASTELLONENSE DE CULTURA, 1934, Cuad. I e II.

SUMARIO: Cuaderno I: *La hipoteca dotal*, Honorio García.—*Las relaciones del principat de Catalunya i els regnes de Valencia e Mallorca amb Inglaterra i el paral·lelismo monetari d'aquests países durant els segles XIII, XIV i XV*, F. Mateu i Llopis.—*Los nuevos hispanistas: Sir Post*, Leandro de Saralegui.—*El Museo provincial y D. Justo Bou*.

Cuaderno II: *Monólogo*, J. Simón.—*Pessebre*, J. Agelet i Garriga.—*Jaime I da a los Templarios una parte de Burriana*, P. Ramón de María.—*Poemes*, Carles Salvador.—*La diferenciación en los pueblos*, C. Meliá Tena.—*El «Libre de Privilegis de Catí»*, Joan Paig.—*El matiner*, Bernat Artola Tomás.—*Asar*, J. B. Segarra Bernat.—*Iniciació a la Historia del Dret Valencià*, Joan

Beneyto Pérez.—*Promesa*, E. Soler Godes.—*Notas bibliográficas*.

AN OALED, Carhaix
2.º Trimestre 1934.

SOMMAIRE: *Cont-rentet eus ar Chenstrif Canou-Cerzet Gourennerien* gant Taldir.—*War Sao, Gourennerien*, gant Iann Ar C'hamm.—*Froudennou va bugaleaj*, gant Loeiz Ar Floch.—*Meleganez Sant Anton*, gant Ab Sulio.—*Petag enta men Doué?* gant Eflam Koet Skaü.—*Nos vieilles Hostelleries*, L. Le Guennec.—*Un duel à Roscoff sous Richelieu*, Vicomte d'Herbais.—*Pages inédites de Luzel*, S. Ollivier *Une veillée en 1836*.—*La Croix du Roch Allaz*, Joseph, Jacob.—*Les vedettes de chez nous*.—*La vie bretonne*.—*Questions et réponses*.—*Bibliografie*, etc.

O *Gorsedd* d'iste ano teráse en Roscoff, León do 28 ao 31 do mes de Sant'Iago. Aínda non se rematou o programa.

REVISTA DE ESPIRITISMO. Lisboa.

Os dous derradeiros números de 1933 tran: *As tendencias evolutivas do Espiritualismo moderno e o seu estado actual*, Pedro Cardie.—*Mediunidade artística*, Isidoro Duarte Santos.—E moi abondosas noticias d'investigacións, fenómenos producidos, biografía, revistas, conferencias, etc., todo elo, craro está, interpretado asegún as doutrinas de Allan Kardec, así coma do movemento espiritista mundial.

LA NOSTRA TERRA, Mallorca,
Febrer 1934.

SUMARI: *El Turisme colapsat*.—*Urbanisme mínim*, Guillen Forteza.—*Mediterranée*, J. J. A. Bertrand, Trad.—*Pensament acció*, Joan Estelrich.—*Associació per la cultura de Mallorca*.—*Els Llibres*.—*Les Arts*.—*Reculls de fora*.—*Noticiari*.

ARQUEOLOGIA E HISTORIA,
Lisboa, vol. X.

TRAI: *Da Instituição dos Registos paroquiais em Portugal*, por Antonio Machado de Faria de Pina Cabral.—*A oficina regia litográfica*, por Ernesto Soares.—*XV Congresso internacional de Antropologia e Arqueologia pré-histórica* por Afonso do Paço.—*Catálogo da Exposição Bibliográfico-antoniiana e máis da do Centenário de Nuno Alvarez Pereira*, etc., etc.

Os pobos
somentes son
grandes pol-a
cultura.

Mercade

Libros

Galegos.

MERQUE VOSTEDE
Plumeiros RAFIUM

DE MÁIS DURA QU'OS DE PLUMA E LIMPAN MILLOR.
VÉNDENSE EN TODOL-OS ESTABRECIMENTOS DO RAMO.

ANDRÉS PERILLE --- OURENSE

Sanatorio Quirúrxico de San Lorenzo
Santiago de Galicia

Dos Profesores

D. Fernando Alsina e D. Antonio M. de la Riva

CIRUXANO

XINECÓLOGO

FOTOGRAFADO

Si quer qu-os seus fotografados sexan o mas perfeito posibres, convelle envialos aos

Talleres de fotografado ESPASA-CALPE S. A.

Ríos Rosas, 24-Apartado, 547 MADRID

A sua biblioteca non sera
unha biblioteca galega,
mentras non adquiera as
obras editadas por

NÓS

PUBRICACIÓNS GALEGAS E IMPRENTA
SANTIAGO